KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

V Bruselu dne 14.11.2006
KOM(2006) 697 v konečném znění

SDĚLENÍ KOMISE

Hospodářské reformy a konkurenceschopnost: hlavní poselství zprávy o konkurenceschopnosti Evropy v roce 2006

{SEK(2006) 1467}

SDĚLENÍ KOMISE

Hospodářské reformy a konkurenceschopnost: hlavní poselství zprávy o konkurenceschopnosti Evropy v roce 2006

1. ÚVOD: NOVÁ ZPRÁVA NA PODPORU EVROPSKÉ STRATEGIE PRO RŮST A ZAMĚSTNANOST

Toto sdělení předkládá zjištění a poselství ze zprávy Komise o konkurenceschopnosti Evropy v roce 2006[1].

Zpráva o konkurenceschopnosti se zaměřuje zejména na analýzu otázek souvisejících s vývojem produktivity jako hlavního ukazatele konkurenceschopnosti z dlouhodobého hlediska. Konkurenceschopností se zde rozumí udržitelné zvyšování životní úrovně národa nebo regionu a co nejnižší míra nedobrovolné nezaměstnanosti. Na úrovni průmyslového odvětví se konkurenceschopností rozumí udržení a zlepšení jeho postavení na celosvětovém trhu.

S ohledem na obnovenou lisabonskou strategii pro růst a zaměstnanost, která rozlišuje makroekonomické problémy, mikroekonomické problémy a problémy v oblasti zaměstnanosti, byla zpráva o konkurenceschopnosti přepracována, aby přispěla k přiměřené analytické podpoře mikroekonomického pilíře lisabonské strategie. Z toho rovněž vyplývá, že se analýza problémů v této zprávě přiblížila programu politiky.

Toto sdělení neusiluje o to, předložit konkrétní návrhy nebo akční plán. Jeho cílem je podpořit proces rozhodování předložením řady zjištění a doporučení vyplývajících z hospodářské analýzy, která jsou důležitá pro politiku.

Na základě přezkumu nedávného vývoje v oblasti růstu, produktivity a zaměstnanosti v Evropě se zpráva zabývá různými hledisky týkajícími se čtyř prioritních akcí programu reforem, které byly předloženy na zasedání Evropské rady na jaře 2006: *znalosti a inovace, uvolnění podnikatelského potenciálu a zaměření se na účinnou a integrovanou energetickou politiku*. Čtyři kapitoly se postupně zabývají liberalizací evropských trhů s energií, regulačním prostředím v rámci strategie pro růst a zaměstnanost, financováním inovací, konceptem „rozhodujících trhů“ v inovační politice. Kromě toho zpráva hodnotí konkurenční postavení dvou evropských průmyslových odvětví špičkových technologií, a to výroby zboží a poskytování služeb v oblasti informačních a komunikačních technologií a farmaceutického průmyslu. Ve statistické příloze jsou uvedeny ukazatele konkurenceschopnosti na odvětvové úrovni.

[1] Pracovní dokument útvarů Komise SEK(2006) 1467 ze dne 14.11.2006, *Zpráva o konkurenceschopnosti Evropy v roce 2006*.

2. CELKOVÉ VÝSLEDKY V OBLASTI KONKURENCESCHOPNOSTI: POVZBUDIVÉ NÁZNAKY, ŽE SE ŘEŠÍ NEUSPOKOJIVÝ POKROK PŘI ZVYŠOVÁNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI V MINULÝCH LETECH

V posledním desetiletí byl růst HDP na osobu v EU-25 nižší než v USA a v období 1990-2004 se tempo růstu reálného HDP, produktivity práce a celkové produktivity v Evropské unii snižovalo nebo stagnovalo. Tyto tendence mají strukturální rysy, a toto poznání, jež tvůrci evropských politik sdílejí, vyžaduje přiměřené reakce politiky. V roce 2000 Evropská rada na zasedání v Lisabonu schválila obnovení evropské konkurenceschopnosti. V roce 2005 byla lisabonská strategie přepracována a více se zaměřila na politiky usilující o zajištění růstu a o vytvoření více a lepších pracovních příležitostí. Hlavní oblasti strategie pro „růst a zaměstnanost“ se týkají mimo jiné posílení růstu produktivity investicemi do výzkumu a vývoje, zlepšení infrastruktury v Evropě, zlepšení lidského kapitálu a podpory hospodářské soutěže. Tím by se přispělo k lepšímu využití globalizace. Tato strategie by rovněž měla být spatřována v širším kontextu požadavku na udržitelný rozvoj, kdy se současné potřeby musejí naplňovat bez toho, aby budoucí generace byly nuceny při naplňování svých vlastních potřeb činit ústupky.

Prvním povzbudivým signálem je tendence k vyšší míře zaměstnanosti v mnoha členských státech EU. To je do jisté míry výsledkem reforem trhu práce, které byly v posledních letech přijaty. Nicméně míra zaměstnanosti ve většině zemí zaostává za lisabonskými cíli.

Poslední vývoj v oblasti zaměstnanosti v EU byl doprovázen pouze malými nárůsty produktivity práce. Tyto neuspokojivé výsledky v růstu produktivity práce v EU lze vysvětlit slabými investicemi a celkově pomalým tempem růstu celkové produktivity. Růst celkové produktivity je nízký od oslabení v polovině 90. let. To ukazuje potřebu neodkládat dále reformy v souladu s prioritami dohodnutými ve strategii pro růst a zaměstnanost. Nárůst produktivity plynoucí z reorganizace a přerozdělení výroby, z lepší kvalifikace pracovních sil, ze zavedení nových výrobků a procesů, zejména prostřednictvím IKT, by přispěl k vyšší investiční poptávce a dalšímu pokroku v produktivitě práce s ohledem na kapitálovou intenzitu.

Nejnovější vývoj ukazuje na zrychlení hospodářského růstu v EU, a to z 1,7 % v roce 2005 na 2,8 % v roce 2006. To by byl nejlepší výsledek EU-25 dosažený v oblasti růstu od roku 2000, který je doprovázen vyšším růstem zaměstnanosti a produktivity a snižováním nezaměstnanosti. Na růst v Evropě měl zjevně nepříznivý (i když omezený) dopad růst cen ropy. Modelové simulace pomáhají kvantifikovat účinky výkyvů cen energie z dlouhodobého hlediska a ukazují velké rozdíly v jednotlivých zemích a odvětvích. Navzdory růstu cen energie v tomto roce se hospodářství EU zjevně velmi rychle zotavuje. Spolu s novým řízením partnerství pro růst a zaměstnanost to poskytuje jedinečnou příležitost k ráznému provedení potřebných strukturálních reforem.

3. HNACÍ SÍLY KONKURENCESCHOPNOSTI

<u>Liberalizace trhu s energií</u>: silná reakce na pobídky znamená, že opatrné navrhování politiky je ještě nezbytnější

Od počátku 90. let evropské trhy s energií v důsledku procesu liberalizace rostly. Zpráva předkládá posouzení některých účinků liberalizace evropských trhů s elektřinou a plynem a zabývá se záležitostmi vyplývajícími z této liberalizace obecně, včetně zkušeností mimo EU.

Ze zjištění vyplývá, že zavedení hospodářské soutěže obecně vedlo k hospodárnějším operacím, přičemž část přínosů připadla na spotřebitele. Velkoobchodní trhy s elektřinou a plynem se však ukázaly být zvlášť citlivé na tržní sílu plynoucí ze zděděné struktury průmyslového odvětví a specifických vlastnosti těchto trhů. Již zavedení soutěžitelé pevně ovládají výrobu, dovozy a klíčové infrastruktury. K řešení toho problému jsou potřeba zejména účinné regulátory. Ve většině případů již hospodářská soutěž na maloobchodních trzích funguje řádně. Energetické směrnice stanoví všeobecné povinnosti a povinnosti v oblasti veřejné služby, jakož i zvláštní pravidla na ochranu spotřebitele.

Pokud jde o výzkum a vývoj, doklady o účincích na inovace naznačují, že po liberalizaci dochází k posunu ve skladbě úsilí v oblasti výzkumu a vývoje („VaV“): inovační zaměření společností ze přesouvá z technologických inovací (ve veřejném zájmu) na technologie snižující náklady a na služby spotřebitelům. Ačkoliv se zdá, že se celkové výdaje na VaV snížily, zvýšila se orientace na inovace zlepšující účinnost. V důsledku toho mohou být k obnovení situace před liberalizací nezbytná další opatření politiky na podporu základního energetického výzkumu.

Teorie i poznatky z praxe naznačují, že na liberalizovaných trzích mohou ceny více krátkodobě kolísat a že poptávku je nutno přizpůsobovat dostupné kapacitě častěji než před liberalizací. Zatímco se cenové výkyvy někdy považují za nežádoucí, větší role poptávky při odlehčování trhů je v souladu se zvyšováním dlouhodobé účinnosti. Dalším problémem je, že nepřiměřená struktura trhu může vést k neúčinně nízkým investicím[2]. To nastává zejména tehdy, pokud ceny neodrážejí skutečnou hodnotu energie, což vede k nižší návratnosti, nebo pokud neodpovídající oddělení vede provozovatele sítě k tomu, že upřednostňují své přidružené dodavatelské podniky. Na regulovaných trzích (tj. infrastruktura) může být nezbytné navrhnout mechanismy k posílení účinných investic, zejména co se týká (přeshraniční) přepravní kapacity. K nižším investicím mohou přispívat rovněž faktory jako např. složité postupy uložené orgány veřejné správy. Nedostatečné investice do výroby elektrické energie mohou vést k nedostatku elektřiny a přerušení dodávek proudu.

Zjištění z hospodářské analýzy obsažená v této zprávě naznačují, že by se reakce politiky měly zaměřit v prvé řadě na jasné rozdělení práv a povinností subjektů na trhu, zejména během období nedostatku. Kromě toho podpora likvidnějších velkoobchodních trhů, zejména u forwardových smluv, pomůže spotřebitelům pojistit se proti cenovým výkyvům. Účinné trhy vyžadují větší transparentnost; mechanismus na úrovni EU k lepšímu sledování struktury poptávky a nabídky na trzích s energií v EU zjišťující možné nedostatky v infrastruktuře,

---

[2] „Struktura trhu“ zahrnuje několik prvků: velkoobchodní trhy, maloobchodní trhy, trhy s palivy, trhy s kapacitou, mechanismy řízení přetížení, mechanismy vyrovnávání.

nabídce a skladování by přispěl ke zlepšení transparentnosti, pokud jde o záležitosti týkající se zabezpečení zásobování energií v EU.

Podle teoretických i empirických výsledků jsou dopady liberalizace trhů s elektřinou na životní prostředí nejednoznačné. Zatímco snižování cen by zvýšilo spotřebu energie, vyšší účinnost paliv a posuny v kombinaci technologií způsobené větší hospodářskou soutěží mohou snižovat množství emisí[3]. Obecně jsou liberalizace slučitelná cíli v oblasti ochrany životního prostředí. Může rovněž posílit účinek environmentálních nástrojů založených na trhu, např. evropského systému obchodování s emisemi.

Regulační prostředí: velmi rozsáhlé dodržování zásad zlepšování právní úpravy navzdory nestejným závazkům

Zlepšování podnikatelského prostředí uplatňováním opatření podporujících podnikavost a pravidel zlepšování právní úpravy je dnes v Evropské unii společným cílem. Proto je jednoznačně stanovenou prioritou strategie pro růst a zaměstnanost rozšíření nástrojů zlepšování právní úpravy. Velmi pozitivním posunem je, že národní programy reforem, které členské státy přijaly v roce 2005, odrážejí úmysl regulační postupy reformovat. Tyto reformy doplňují iniciativu zlepšování právní úpravy, která byla zahájena na úrovni Společenství a která zahrnuje program zjednodušení stávajících právních předpisů, pravidelné posuzování dopadu u nových právních předpisů, lepší konzultace s dotčenými osobami a měření a snižování správní zátěže. Probíhá rovněž práce na stanovení kvantitativních cílů v oblasti snižování správní zátěže.

Oddělit účinky regulace na hospodářství je problematické. Nicméně (dosud omezená) ekonomická literatura v této oblasti poskytuje důkazy, že regulace může mít významné příznivé či nepříznivé (je-li nesprávně navržena) účinky na hospodářské výsledky a inovace. Zpráva o konkurenceschopnosti analyzuje množství opatření, která byla v oblasti zlepšování právní úpravy navržena v národních programech reforem a jiných dokumentech ve všech členských státech EU-25. I když se tato opatření značně liší, co se týká jejich časového horizontu, hloubky, stupně institucionalizace a pravděpodobné účinnosti, většina členských států předpokládá jednu či několik zásadních činností v této oblasti. Členské státy kromě toho předkládají opatření s viditelnými krátkodobými příznivými účinky, např. jednotná správní místa („one-stop shop“) pro registraci podniků. Národní programy reforem a vývoj od jejich zveřejnění v minulém roce proto představují pro regulační prostředí v EU jednoznačný krok správným směrem. Velké rozdíly zaznamenané mezi opatřeními navrhovanými jednotlivými členskými státy často odrážejí skutečnost, že se členské státy nacházejí v různých fázích rozvoje systému zlepšování právní úpravy.

V této souvislosti stojí za zmínku, že zavedený systém zlepšování právní úpravy nevede nutně k podstatně nižší regulaci. Ze sedmi členských států, které byly na základě existujících ukazatelů obecně hodnoceny jako státy s poměrně restriktivním regulačním prostředím podle definice OECD, dva předkládají ve svých národních programech reforem soubor opatření, který pokrývá všechny nebo téměř všechny prvky programu zlepšování právní úpravy, a že většina ostatních přijímá opatření v nejméně dvou oblastech. Bylo rovněž zjištěno, že řada z osmi států uvedených mezi zeměmi s méně restriktivním regulačním prostředím, jsou rovněž země s opatřeními ve všech nebo téměř ve všech prvcích programu zlepšování právní úpravy.

[3] Tento druhý účinek je citlivý na výchozí podmínky, které jsou v každé zemi specifické.

Stále vyšší počet zemí (18) v současnosti provádí nebo plánuje provést vlastní systémy hodnocení dopadu, které přihlížejí k tomu, co již uskutečnila Komise a malý počet členských států. To by mohlo pomoci zajistit vyšší kvalitu budoucí regulace s ohledem na záležitosti, které mají význam pro konkurenceschopnost jednotlivých států i celé Evropy. Dosavadní pokrok byl však poněkud pomalý a je třeba mít na paměti, že přínosy provedení systému hodnocení dopadu se projeví až po několika letech. Objevují se však obavy, že v řadě případů mohou být vážnou překážkou omezené zdroje. Dokud nebude vyřešena tato záležitost týkající se přerozdělení zdrojů, nové právní předpisy by mohly být připraveny o zlepšení kvality, které plyne z hodnocení dopadu, které systematicky posuzuje hospodářské, sociální a environmentální dopady jako součást integrovaného procesu.

Vytvoření plnohodnotného a integrovaného systému zlepšování právní úpravy by mělo být střednědobým až dlouhodobým cílem všech členských států. K položení základů systému je samozřejmě nutné urychlené opatření. Trvalé provádění pomůže zajistit lepší podmínky pro podnikavost, snižování správní zátěže – která je zejména v některých odvětvích nadměrná – a odstraňování překážek pro vstup na trh a přispěje k větší hospodářské soutěži, většímu počtu inovací a nakonec k vyššímu hospodářskému růstu. Celkový proces zlepšování právní úpravy je dosud v počátcích a jeho konečný úspěch bude ovlivněn mnoha činiteli, jež nelze snadno vysvětlit. Důležitou roli bude hrát rovněž pečlivost, s jakou budou stávající návrhy provedeny, stejně jako možné omezené zdroje.

Tato analýza naznačuje, že v celé EU již bylo dosaženo pokroku a že všechny členské státy provádějí opatření v oblasti zlepšování právní úpravy a obecněji podnikatelského prostředí, že však přetrvávají skutečné problémy. Samozřejmě pro země, které až dosud kladly na politiky zlepšování právní úpravy menší důraz, jsou naléhavost a možné přínosy spojené s rychlejším posunem kupředu, pokud jde o program zlepšování právní úpravy, větší než u zemí, které již dosáhly pokročilejší fáze. Členské státy s méně příznivou výchozí situací by měly vynaložit větší úsilí na vytvoření plnohodnotných systémů zlepšování právní úpravy.

<u>Financování inovací</u> získává pozornost, jež si zasluhuje, v politice zůstávají určité nedostatky

Zpráva se zaměřuje v prvé řadě na konkrétní problémy v oblasti inovací související s financováním a vhodnými nástroji politiky k jejich řešení. Státní podpora se může objevovat v různých podobách: přímá opatření, např. granty a úvěry, nepřímá opatření jako záruky nebo daňové pobídky pro VaV a opatření v oblasti rizikového kapitálu. Zpráva se zabývá osvědčenými postupy vládní podpory, jak je podporuje ekonomická teorie, a předkládá příslušné závěry pro politiku. Tyto závěry jsou poté doplněny přezkumem opatření k financování inovací, která členské státy předložily v národních programech reforem vydaných v říjnu 2005.

V posledních letech využíval vyšší počet zemí daňové pobídky k podpoře VaV a v mnoha zemích se zvýšily přínosy vyplývající z daňových předpisů týkajících se VaV. Tento trend potvrzují národní programy reforem, které členské státy vydaly v říjnu 2005. Odrážejí rovněž rostoucí význam, jež pro správní orgány má stabilní odvětví rizikového kapitálu, a podávají zprávu o probíhajících opatřeních; zdokonalená nebo nová opatření téměř ve všech členských státech se zvláštním zaměřením na investice do začínajících podniků. Pozoruhodná skupina zemí oznámila opatření týkající se také tzv. business angels. Celkově je malá pozornost věnována usnadňování přeshraniční mobility rizikového kapitálu. Totéž platí pro financování inovativních projektů dluhem s pouze malým počtem členských států, které oznámily opatření v této oblasti.

Velká pestrost systémů a nástrojů, jakož i často udávaný záměr tyto systémy a nástroje předělat a přeorganizovat naznačuje, že dochází k velkému experimentování. Zjevně existuje prostor pro vzájemné učení a výměnu osvědčených postupů, což by bylo mnohem snazší, kdyby byla hodnocení existujících opatření častější, systematičtější a srovnatelnější. Někdy existuje velká škála nástrojů i v rámci jedné země, což znamená, že je nezbytné soustavnější úsilí k informování možných uživatelů, ale rovněž k zjednodušení stávajících nástrojů a zajištění jejich větší dostupnosti.

Zdá se, že by se větší úsilí mělo nasměrovat na usnadnění poskytování přeshraničního rizikového kapitálu a financování inovativních projektů dluhem. Poskytováním rizikového kapitálu pro začínající podniky se zabývá mnoho zemí; je to však jednoznačně i nadále oblast, v niž je třeba udělat více. Rovněž hodnocení a zjednodušení stávajících systémů by se mělo provádět systematičtěji a mělo by pokračovat vzájemné učení v oblasti politiky.

Musí však být jasné, že i když je toto úsilí nezbytné, jistě nepostačuje k dosažení obecnějšího cíle přeměnit evropskou ekonomiku na dynamičtější hospodářství založené na znalostech. Kromě stanovení komplexních politik v oblasti výzkumu, vývoje a inovací bude nutné provést reformy, které posílí hospodářskou činnost obecně, zejména v oblastech podnikatelského prostředí, hospodářské soutěže, vnějšího obchodu, vzdělání a trhů práce.

<u>Koncepce rozhodujících trhů</u> může přispět k inovačním politikám schopným předvídat celosvětové potřeby

Zpráva provedla přezkum literatury týkající se koncepce rozhodujících trhů, což je koncept, který může být prospěšný k lepšímu pochopení činitelů, které stojí za celosvětovým úspěchem inovací a nových technologií, zejména v případě konkurenčních inovačních konceptů.

Ačkoliv koncepce rozhodujících trhů má význam v prvé řadě pro podniky, může rovněž pomoci vládám navrhnout účinnější politiky v oblasti technologií s ohledem na usnadnění možného celosvětového úspěchu inovačních činností podniků. Za tímto účelem lze použít některá všeobecná kritéria pro navrhování různých částí inovační politiky (od financování programů a zadávání veřejných zakázek po regulaci a stanovování norem): začlenění potřeb globálních trhů a preferencí zahraničních spotřebitelů, převedení preferencí domácího trhu do zahraničí, kladení důrazu na snižování výrobních nákladů, umožnění soutěže mezi různými inovačními koncepty a zabývání se celosvětovými trendy (ačkoliv posledně uvedené je vysoce náročné, jelikož je obtížné určit konkrétní změnu jako celosvětový trend).

Proto je pro jakoukoliv politiku rozhodující, aby se pokusila podporovat vznik rozhodujícího trhu s cílem předvídat celosvětové trhy, vypracovat inovační koncept, který odpovídá novým celosvětovým potřebám, a zavést nákladové výhody, které jsou dostatečně vysoké, aby přesvědčily jiné země, aby je následovaly, aniž by se dostaly do střetu se silami, které si navzájem konkurují.

Aby koncept rozhodujících trhů fungoval na evropské úrovni, Komise v nedávném sdělení o inovacích[4] navrhla za prvé, konzultovat aktéry, zejména technologické platformy a inovační panely iniciativy INNOVA s cílem určit možné oblasti, kde by kombinace opatření pro dodávku a poptávku mohla napomoci výskytu trhů vstřícných k inovacím, a za druhé, zahájit

[4] Sdělení Komise KOM(2006) 502 ze dne 13.9.2006, *Uvádění znalostí do praxe: široce založená inovační strategie pro EU*.

v roce 2007 v nejslibnějších oblastech pilotní iniciativy týkající se rozhodujících trhů. Na základě těchto zkušeností Komise vypracuje ucelenou strategii pro rozhodující trhy.

4. KONKURENCESCHOPNOST V JEDNOTLIVÝCH ODVĚTVÍCH

Kromě přezkumu hospodářské reformy (liberalizace energetického odvětví, regulační prostředí) a politiky ke zlepšení výsledků v oblasti inovací zpráva zkoumala konkurenční postavení dvou důležitých, rychle rostoucích odvětví špičkových technologií, a to odvětví vyrábějícího zboží a poskytujícího služby v oblasti informačních a komunikačních technologií a farmaceutického průmyslu.

Odvětví IKT potřebují více VaV a politiky, které usnadňují změnu

Co se týká IKT, zpráva vyvozuje závěr, že EU má komparativní výhody v diferenciovaném zboží zasluhujícím si vyšší ceny. Větší obchod s polotovary, který je velkou měrou vnitropodnikovým obchodem, naznačuje, že se některé dovozy používají jako polotovary pro složitější hotové výrobky vyšší hodnoty.

Globalizace znásobila možnosti, pokud jde o rozdělení výrobního procesu a rozmístění výroby jednotlivých prvků podle komparativních výhod různých míst. V důsledku toho se čipy navrhují v Evropě, zatímco hromadná výroba čipů se uskutečňuje v jihovýchodní Asii; vývoj programového vybavení se provádí v evropských softwarových laboratořích, zatímco programování softwaru v Indii. Blízkost k odběratelům specializovaných produktů, jako je programové vybavení na zakázku, je dalším argumentem pro umístění výroby v EU. Z faktů vyplývá, že výroba náročná na znalosti, vývoj výrobků a strategický VaV je dosud umístěna v Evropě, zatímco výroba vyspělého standardizovaného zboží náročná na práci byla přemístěna do Asie. Zvýšení investic do VaV v Číně a Indii by však tuto situaci mohlo v budoucnosti zkomplikovat.

Výrobci IKT v nových členských státech ukazují, že v EU dosud lze zajistit konkurenceschopnost s nízkonákladovou a hromadnou výrobou např. izolovaných vodičů, rozhlasových a televizních přijímačů a jiné spotřební elektroniky a počítačů. Není však pravděpodobné, že by tento druh výroby byl konkurenceschopný z dlouhodobějšího hlediska. Je proto nutné dále posilovat vazby mezi systémy inovací v Evropě, aby bylo možno využít plně potenciál poměrně vysoce kvalifikované pracovní síly v EU-10.

EU se specializuje zejména na komunikační služby a IT služby a výrobu programového vybavení. U výroby IKT komparativní výhody EU spočívají ve výrobě vědeckých přístrojů, elektronických výrobků a telekomunikačních vybavení vysoké kvality. Odpověď na výzvu nízkonákladových výrobců leží v dalším postupu na žebříčku jakosti a rychlém toku nových inovativních výrobků splňujících rostoucí poptávku po moderním zboží a službách. Dosažení tohoto cíle bude snazší, pokud budou zavedeny správné odvětvové politiky, které jsou obecněji mikroekonomicky orientované.

V porovnání s ostatními odvětvími je odvětví IKT v EU náročné na VaV. Avšak vzhledem k již nyní existujícímu zaostávání za hlavními konkurenty bude pro jeho budoucí konkurenceschopnost rozhodující další zvyšování investic na VaV. To nepředstavuje tak velkou nutnost pro větší podniky EU v tomto odvětví jako pro menší a začínající podniky. Naznačuje to existenci systémovějších nedostatků při vytváření – a financování – výzkumu v malých inovativních podnicích, které nelze vyřešit pouze odvětvovými opatřeními; je nutná

spíše reakce horizontální politiky revidované s ohledem na financování inovací. Jedná se tedy jednoznačně o odvětví, v němž je při zvažování konkrétních politik důležitý koncept rozhodujících trhů.

Stručně, trhy IKT se mohou vyvíjet velmi rychle a inovace jsou prvořadým činitelem dlouhodobější konkurenceschopnosti. Při snadnějším přizpůsobování se změně mají kromě specifické odvětvové politiky prvořadý význam podmínky, které mohou usnadnit další rozvoj odvětví, obecněji podnikatelského prostředí, a zejména regulace trhu a systému inovací.

<u>Léčiva:</u> systémové nedostatky omezují rostoucí odvětví

Pokud jde o výrobu a zaměstnanost, farmaceutický průmysl v Evropě roste, stejně jako jeho podíl na celosvětovém vývozu. Tyto dobré výsledky jsou částečně zapříčiněny přemístěním americké výroby do Evropy, ale také zvýšením nákladové konkurenceschopnosti.

Celkový obraz však vyvolává obavy. Evropské farmaceutické odvětví za USA značně zaostává v produktivitě práce, a to mnohem více než v celkové výrobě. Růst produktivity v USA byl ponejvíce výsledkem kapitálové intenzity, zatímco nejdůležitějším prvkem v Evropě byl růst celkové produktivity. Kapitálová intenzita v Evropě se zvyšovala skromným tempem.

Od roku 2000 USA upevnily svou hlavní roli jakožto centrum inovací v oblasti léčiv. Americké podniky jsou držiteli většiny biofarmaceutických patentů a toto dominantní postavení se dále zvětšuje. Americké podniky hrají rovněž vedoucí roli v celosvětové dělbě inovativní práce v oblasti léčiv, jak ukazuje jejich podíl na společně vynalezených patentech na mezinárodní úrovni. Tyto tendence potvrzují údaje o citování patentů. Vnitřní struktura amerického národního inovačního systému je mocným zdrojem konkurenční výhody a vedoucího postavení průmyslu. Zejména odvětví biotechnologií hraje zásadní roli při integraci průzkumu nových příležitostí pro výzkum a klinického vývoje a rozvoje trhu.

Americký trh s léčivy je jednak koncentrovanější a jednak nestálejší než trhy v Evropě. Jinými slovy, vyšší koncentrace amerického trhu neznamená, že je méně konkurenceschopný. Naopak, americký trh je velmi schopný soutěžit; obrat získaný díky příslušnému výrobku je mnohem častějším jevem než v EU a Japonsku; konkurence ze strany výrobců generických léčiv je značná. Chování amerického trhu je v souladu s chováním trhu charakterizovaného Schumpeterovou konkurencí, kde novátoři mohou získat dočasné jakoby monopolní zisky, které zase podněcují inovační úsilí konkurentů, což vede rychle k inovativnějším výrobkům a velké změně tržních podílů. Dynamická hospodářská soutěž je v EU jako celku méně zjevná, zejména v některých kontinentálních evropských zemích.

Evropa zaostává za USA, pokud jde o schopnost vytvářet, organizovat a udržet inovační procesy a růst produktivity v oblasti léčiv. Kromě toho se v USA provádí neúměrná část farmaceutického VaV, což má nepříznivé důsledky s ohledem na zaměstnanost s vysokou přidanou hodnotou a doplňkové investice do klinického výzkumu.

Rozdílnou dynamiku charakterizující farmaceutický průmysl EU v porovnání s USA lze do jisté míry vysvětlit politikami v oblasti nákladů prováděnými jménem evropských institucí sociálního zabezpečení. Nelze ji však vysvětlit zcela odvětvovými činiteli. Je to důsledkem rovněž poměrně nedostatečné dynamiky Evropy při reformování jejích trhů práce a kapitálových trhů, vzdělávacích systémů, veřejných výdajů a systémů tržní regulace. To dokládá například poměrně nedostatečná dynamika mladých podniků specializovaných na technologie při vytváření a rozvoji projektů VaV.

Vzhledem k nedostatečné konkurenceschopnosti Evropy připisované přinejmenším částečně narušením vytvořeným existujícími politikami týkajícími se stanovování cen a náhrad Komise přijala iniciativu k řešení některých naléhavých otázek vytvořením farmaceutického fóra. Toto fórum bylo založeno v červnu 2005 a poprvé spojuje vysoké úředníky členských států s rozhodovací pravomocí, výrobní odvětví a ostatní dotčené osoby. Na základě předchozí práce v rámci procesu G10 Medicines budou předložena tři témata „informování pacientů, relativní účinnost léčiv a stanovování cen/náhrady".

Zejména dvě poslední otázky byly zdrojem narušování na jednotném trhu s léčivy v EU, jelikož různá vnitrostátní rozhodnutí o stanovování cen/náhradách a rozdílné požadavky na měření relativní účinnosti měly nepříznivé účinky i na ostatní členské státy s odlišnými systémy a často zapříčinily nepředpokládané následky pro trh EU jako celek.

Cílem fóra je nalézt cestu vpřed, která bude usilovat o rovnováhu mezi cílem v oblasti veřejného zdraví týkajícího se přístupu pacientů k novým lékům za příznivé náklady a potřebou vytvořit předvídatelné prostředí pro podniky s hospodářskou odměnou pro novátory. Nalezení správné rovnováhy a vytvoření prostředí, které je příznivé pro inovace, posílí konkurenceschopnost odvětví. Na základě úvah v tomto rámci bude nutné provést konkrétní opatření na úrovni EU, a zejména na úrovni jednotlivých členských států s cílem obnovit postavení Evropy jako světového centra farmaceutických inovací.

5. SHRNUTÍ

Zlepšení konkurenceschopnosti evropských ekonomik je dlouhodobým a mnohotvárným úsilím. Zpráva o konkurenceschopnosti Evropy v roce 2006 přezkoumala řadu reforem zaměřených na rámcové podmínky (přístup k financím pro inovace, zlepšování právní úpravy) a zvlášť důležitý trh se vstupem, energií. Zjistila rovněž možný přínos konceptu rozhodujících trhů při navrhování předvídavějších inovačních politik. Mimoto se zabývala posledními trendy a problémy týkajícími se konkurenceschopnosti dvou rostoucích odvětví špičkových technologií, a to IKT a farmaceutického průmyslu.

V souladu se svým posláním podpořit mikroekonomický pilíř lisabonské strategie zpráva zdokumentovala oblasti, v nichž může být nezbytné další úsilí, např. v případě reforem trhů s energií, co se týká přínosů pro spotřebitele plynoucích ze zvýšení účinnosti a účinných regulátorů, z dlouhodobých investic do základního výzkumu a infrastruktury, spolehlivosti a účinků na životní prostředí. V oblasti podnikatelského prostředí zpráva uvádí, že všechny členské státy provádějí určitá opatření v oblasti zlepšování právní úpravy a podnikatelského prostředí obecně, ale že členské státy s méně příznivou výchozí situací by měly vynaložit větší úsilí o dosažení plnohodnotných systémů zlepšování právní úpravy.

V souvislosti s inovační politikou zpráva poukázala na potřebu podpořit rizikový kapitál pro začínající podniky a usnadnit přeshraniční operace zahrnující rizikový kapitál a zdůraznila poměrně nedostatečnou pozornost věnovanou usnadňování financování inovací prostřednictvím úvěrů. Kromě toho určila činitele, které by pomohly navrhovat inovační politiku zaměřenou na rozhodující trhy, tj. začlenění potřeb globálních trhů a preferencí zahraničních spotřebitelů, převedení preferencí domácího trhu do zahraničí, kladení důrazu na snižování výrobních nákladů, umožnění soutěže mezi různými inovačními koncepty a řešení globálních trendů.

Odvětví vyrábějící IKT a farmaceutický průmysl mají málo společného kromě toho, že v obou případech se jedná o odvětví špičkových technologií. Trendy v prvním z nich jsou poháněny hlavně technologií, zatímco v oblasti léčiv hrají důležitou roli politiky nákladů na zdravotnictví. Přesto určité nedostatky, např. značný deficit, pokud jde o intenzitu VaV, a poměrný nedostatek mladých inovativních podniků, jsou stejné. Je rovněž zřejmé, že kromě specifických odvětvových opatření (která jsou nezbytná a kterými se zabývají zvláštní fóra) by se jejich konkurenceschopnost mohla podstatně zlepšit horizontálnějšími reformami vyzdviženými v lisabonské agendě, např. těmi, které se týkají financování inovací, celkového podnikatelského prostředí, výzkumu, vzdělání a fungování trhů práce.